

Oorlogsverhalen van verzetsvrouw Marietje van Proosdij

Opgetekend door haar dochter Ardy Kuipers

Voorwoord Stichting Oorlogsverhalen

Marietjes dochter Ardy Kuipers heeft de verhalen van het verzetswerk van haar moeder nog net op tijd kunnen optekenen. Ardy: *“De verhalen over het verzetswerk van mijn moeder zijn aangrijpend. Ze vertelde een enkele keer wel iets, maar het werd nooit een compleet verhaal. Tegen het einde van haar leven vroeg ik haar expliciet om op te schrijven wat ze had meegemaakt, ook omdat ik merkte dat ze er last van had en hoopte dat het haar zou verlichten om het op te schrijven. Ze begon daar vol goede moed aan. Maar ze begon steeds opnieuw aan hetzelfde verhaal, waarbij na een tijdje haar handschrift beveriger werd en tenslotte zo onduidelijk dat het niet meer leesbaar was. Daarom heb ik haar uiteindelijk intensief bevroegd en haar verhalen voor haar opgeschreven en vervolgens mocht zij corrigeren. Er waren niet veel correcties nodig maar wat ik opmerkelijk vond is dat ik de teksten terugkreeg met alle namen doorgestreept. Het lezen had haar teruggebracht naar de (oorlogs)situatie waarin het noemen van namen een kwestie van leven en dood kon zijn”.*

Inhoudsopgave

Pagina 1: Inleiding

2: Huize Van Proosdij en Professor Coops

3: Hoe het begon

5: Urk

6: 10.000 gulden op hoofd Marietje

7: Mr Gerbrandy gearresteerd & Met prof. Coops naar Breda

8: Nieuw persoonsbewijs & Besse gevlucht uit Duitse gevangenschap

9: Mijn zus Anneke & De zender

10: Mevrouw Le Cosquino de Bussy

11: Teunis en Rinus

12: Onderscheiding Kruis van Verdienste

13: Epiloog

Inleiding

Ze was 19 jaar, mijn moeder, Marietje van Proosdij, en eerstejaars studente Engels aan de Vrije Universiteit (VU). ‘Gewoon omdat ze het vroegen’ ging ze verzetswerk doen voor professor Coops, hoogleraar Scheikunde aan de VU die vanuit zijn laboratorium leiding gaf aan illegale activiteiten, en die een vriend was van haar vader. Als vanzelf werd dat verzetswerk belangrijker en gevaarlijker.

Een van de dingen die zij deed is professor Coops per trein begeleiden bij het eerste deel van de reis waarop hij wilde uitzoeken hoe het zat met het verraad wat plaatsvond in de zogenaamde Engelandroute. Maar hij werd daarbij gearresteerd en

gevangengezet waarna hem dagelijks zijn vrijheid werd aangeboden in ruil voor de arrestatie van Marietje die had weten te ontkomen. “Op het politiebureau hing zelfs een oproep: ‘Ieder die inlichtingen kan geven over een meisje met een blauwe jas ..., die kunnen leiden tot haar aanhouding, krijgt een beloning van f 10.000’.

Na de oorlog kreeg Marietje – inmiddels Maria Kuipers-van Proosdij (1923-2002) – het Kruis van verdienste, een militaire onderscheiding.

Huize Van Proosdij

De vader van Marietje, Cornelis van Proosdij, was advocaat en procureur. Het gezin met vijf kinderen woonde op de Nassaukade 359 in Amsterdam, waar ook het kantoor was. Alle kinderen studeerden in de loop der jaren aan de VU.

Gedurende de hele oorlog vonden thuis, op de Nassaukade allerlei verzetsactiviteiten plaats. Er waren altijd onderduikers en beide ouders kenden een groot netwerk van onderduikadressen. Vader van Proosdij verdedigde illegalen en joden en mensen die opgepakt waren; moeder was actief in verschillende sociaal-maatschappelijke (vrouwen)organisaties en Marietjes broer Jaap was samen met advocaat Nino Kotting actief met afstammingsdossiers waardoor zij 240 mensen uit de trein van Westerbork naar de vernietigingskampen wisten te krijgen, de zogenaamde Calmeyer dossiers. Hij ontving daar later de Yad Vashem-onderscheiding voor.

Nassaukade 359 Amsterdam

In het advocatenkantoor van mijn grootvader werkte ook Mr Sjoerd Gerbrandy (ook advocaat en zoon van de minister-president in oorlogstijd). Gerbrandy was in het begin van de oorlog ook betrokken bij verzetswerk, maar werd helaas al snel opgepakt en zat de rest van de oorlog gevangen in Vught. Zelfs 60 jaar na dato was hij daar nog kwaad over omdat hij daardoor zo weinig verzet had kunnen plegen.

Professor Coops

Vader van Proosdij en Jan Coops waren bevriend en werkten in oorlogstijd samen. Dat leidde in 1942/43 tot de vraag of Marietje kon helpen bij de verzetsactiviteiten van Coops. Marietje was in 1942 eerstejaars studente Engels.

Het feitelijke verzetswerk (van mijn beide ouders) bestond met name uit inlichtingenwerk voor de regering in Londen (waar prof. Coops zich ook intensief mee bezig hield). Uit dat inlichtingenwerk ontstond later de groep Albrecht, waarin veel VU studenten vertegenwoordigd waren en waaruit later de voorloper van de BVD/AIVD ontstond en waar na de oorlog veel voormalige VU-studenten/Albrecht-leden werk vonden.

Binnen de Albrechtgroep had om veiligheidsredenen iedereen maar 2 à 3 contactpersonen die men dan meestal slechts kende met een schuilnaam, of enkel de voornaam, maar zeker

nooit met een achternaam. En onderlinge (familie)relaties kende men zeker niet. (Wat na de oorlog af en toe tot verbaasde reacties leidde bij reünies).

*Kennismakings studentenkamp eerstejaars VU 1942;
Marietje staand, 1^e van links*

Hoewel thuis in mijn vroege jeugd weinig tot niet over de oorlog gesproken werd, zeker niet tegen ons, kinderen, heb ik er als kleine luistervink maar ook onbewust wel een sfeergevoel aan overgehouden doordat mijn ouders eigenlijk geen andere vrienden hadden dan die uit de verzetsgroep. En zo maakte het in mijn jonge jaren zeker deel uit van mijn leven.

Dochter Ardy Kuipers - 2024

Onderstaand de verhalen van mijn moeder Marietje, zoals ik die uit haar geheugen heb opgetekend

(citaten Marietje cursief)

Hoe het begon

“Toen alle studenten in 1943 moesten tekenen of ze jood waren of niet veranderde er veel. Veel van de studenten die de ‘niet-joodverklaring’ uit solidariteit met de joden niet getekend hadden moesten onderduiken. Dat gold ook voor mijn broers. Twee van hen – Kees en Ton - heb ik de verdere oorlog niet meer gezien. Sommige studenten konden doorstuderen doordat er profs waren die toch thuis examens afnamen.

Anderen kwamen vroeg of laat bij het verzet terecht. Er ontstond grote behoefte aan onderduikadressen. Niet iedereen had een oom in Hoogkarspel of een tante op de Veluwe. Wat dan? Mijn moeder! Zij was lid van de vrouwenbond en van het bestuur van de ‘Vereniging tot verhoging van het zedelijk bewustzijn’. Vrienden van mijn broers die zelf geen adres konden vinden konden o.a. terecht bij collega’s van vader of vriendinnen van moeder. Ik hield contact met ze vanwege de voedselkaarten en eventuele studieboeken totdat ze zelf wat georganiseerd hadden”.

“Ton, die geneeskunde studeerde, trof het. Hij kwam in huis bij een chirurg die in Haarlem aan een ziekenhuis was verbonden. Deze chirurg nam mijn broer altijd mee als ‘onmisbare assistent’. Dat werd getolereerd omdat daar ook Duitse militairen werden verpleegd. Zodoende had Ton een ‘Ausweis’ en leerde hij meteen een heleboel zodat het geen verloren tijd voor hem was. Ik was thuis, de Universiteit was gesloten, maar het was koud en op de UB was het lekker warm. Daar zat ik meestal te ‘werken/lezen’”.

“Op een dag in 1943 belde vader van kantoor naar boven of ik even beneden wilde komen. Hij stelde me voor aan Professor Coops (chemicus) en zei: “Deze meneer wil je wat vragen, maar als je het niet wilt mag je gerust nee zeggen”.

Coops vertelde dat die middag een inval was gedaan in het chemisch lab van de VU, Lairessestraat. Daar werden namelijk illegale activiteiten uitgevoerd. De portier was in elkaar geslagen. De Duitsers zochten iemand die niet aanwezig was en hadden toen maar wat vernielingen aangericht”.

“Hij vroeg mij of ik direct naar de Lairessestraat wilde gaan en in de buurt wat rondlopen en eventuele studenten toefluisteren dat ze niet naar het lab moesten gaan. Dat heb ik gedaan”.

“Ene WS (Wim), die minutieus persoonsbewijzen kon vervalsen, heeft me het lab laten zien, o.a. de bak waar zwaar water in had gezeten, kostbaar spul!

De Duitse officier had gevraagd wat dat was en hij had gezegd: “Oh, gewoon water” en had de stop eruit getrokken, want wat van waarde was en meeneembaar werd direct door de Duitsers in beslag genomen.

De volgende dag belde Professor Coops mijn vader of ik hem zou willen helpen, want het werd hem te veel. (Foto links: Marietje). Ondergedoken studenten kregen geen bonkaarten. Daar moest in voorzien worden. Ik werd koerierster bij Coops die vanwege zijn illegale activiteiten was ondergedoken. Klokslag 9 uur meldde ik mij elke morgen in het kleine kamertje op de Koninginneweg. Met een ernstig gezicht las hij mij opdrachten, adressen en telefoonnummers voor. Ik leerde ze uit mijn hoofd, hij overhoorde mij en verscheurde daarna zijn aantekeningen. Onbegrijpelijk, maar ik heb me nooit vergist”. “Als er nieuwe bonkaarten op de distributiecentra waren gearriveerd werden

daarvan flinke partijen gestolen door de kraakploegen. Die bereikten ons dan ook en ik bracht ze rond bij ondergedoken joden en studenten.

Mijn bezigheden waren verder onder andere:

- met een wachtwoord voor de ‘bewaking’ aan studenten boeken brengen;
- een joods meisje uit de ‘sjoel’ halen;
- geld brengen naar de koopvaardijvrouwen waarvan de man op een Engels oorlogsschip zat, of bijvoorbeeld met de trein naar Hengelo om 300 bonkaarten te halen. Dat kon precies op één dag heen en terug.
- Ik had dan 45 minuten om naar het huis te gaan en weer op tijd te zijn voor de enige trein terug.
- Ik belde aan, een stralende mevrouw zei: “Je bent net op tijd, je warme maaltijd staat op tafel, je kunt het precies halen.” Dat was Besse, een moedige vrouw.

Ze is later gearresteerd; heeft niets verraden, is gemarteld en heeft kans gezien te ontsnappen uit een Duitse gevangenis. Maar ze had te veel meegemaakt om van haar vrijheid te genieten.”

Urk

“En dan de reis naar Urk, het begin van de ellende.

Een van de opdrachten was om naar de burgemeester van Urk te gaan.

“Die heeft een probleem dat hij niet door de telefoon kan vertellen”.

Met de trein naar Enkhuizen, dat was toen een lange reis met veel gestop en dan met de boot naar Urk.

Klokslag 12 uur was ik in Urk. De burgemeester zat belangrijk te wezen achter zijn bureau en zei: “Er is een Engels vliegtuig dat in de Noordoostpolder een noodlanding heeft gemaakt. De bemanning is niet gewond en zit in Urk, hier vlakbij. Ik wil ze zo gauw mogelijk kwijt”.

“Er werd geklopt. Ik dacht: ha, koffie en wat eten, want ik had honger en dorst.

Maar nee hoor, een deftige mevrouw keek om de hoek van de deur en zei: “Er is telefoon voor je”. Later begreep ik dat dit een smoesje was.

De burgemeester stond op en zei: “U kunt gaan”. (Deze burgemeester heeft na de oorlog moeten aftreden omdat hij, ook in andere situaties, niet bereidwillig was geweest om te helpen.)

Ik dacht: jawel, waarheen dan, mag ik misschien ook even mijn handen wassen? De dwingende ogen van mevrouw de burgemeester duwden mij de deur uit, terug naar de haven.

Er is niets op Urk dan een klein ‘van alles winkeltje’ aan de haven, waar je ook wat kunt nuttigen. Ik had nog een beetje geld en heb een kop soep genomen. Hier moest ik tot 4 uur wachten voordat de boot terugging!”

Na een poosje, toen iedereen behalve ik geluncht had, kwamen er een paar opgeschoten jongens een praatje maken. “Wat doe je hier, wil je paling kopen?”

Daar had ik natuurlijk ook geen geld voor want ik had gerekend op een ochtendje bonkaarten rondbrengen of boeken, of een vervalste legitimatiekaart ophalen bij het laboratorium.

Toen ik zei dat ik geen geld had wilden ze mijn portemonnaie zien en later toen de boot vertrok kwam een van de jongens toch nog een pakje paling brengen. Aardig!”

“Ik ging dus terug naar Amsterdam met de boodschap van de burgemeester: ‘Ze moeten zo gauw mogelijk weg!’

Coops had een bericht uit Engeland gekregen: Wie zijn het? Hoeveel? Kunnen ze lopen? Wat zijn hun rangen? Ik moest dus terug naar Urk.

Ik legde uit dat ik zeker die jongens weer achter me aan zou krijgen als ik daar weer heen ging. Coops zei eenvoudig: ‘Neem maar een vriendje mee.’ Dat was een wijze raad”.

“Een van de studenten waar ik pas geweest was met boeken had tegen mij gezegd (terwijl ik in de stromende regen mijn kaplaarzen leeggoot op de stoep): “Ik schaam me dood dat jij door de regen moet met mijn spullen; beloof me dat je het me laat weten als ik je ooit ergens mee kan helpen.....” Het was D (AK: mijn vader). Hij had een fraai vervalste identiteitskaart en zijn Engels was beter dan het mijne.

We gingen samen naar Urk naar het opgegeven adres. Een klein laag huis. Ze zaten met zijn zessen op zolder. Zaten, want je kon er niet staan. Rondom ons sprongen de vlooien, iedereen zat te krabben.

Toen D genoeg wist, terug naar de haven. Hetzelfde café, dezelfde jongens”.

“Toen de boot aanlegde zei D: “Er scharrelt hier een man rond die hier niet hoort. Hij is de enige die een hoed draagt, zelfs een mooie. We blijven in het café tot het tijd is om te vertrekken. Denk erom, we zijn een stelletje. Als hij binnen gaat zitten, blijven wij buiten op de bank zitten.”

Toen het 4 uur was gingen we aan boord. Op het dek was een kleine bank, precies goed en daar gingen we zitten. De man met de hoed ging als laatste aan boord nadat hij steeds om zich heen gekeken had”.

“In Enkhuizen stapten we op de trein naar Amsterdam, een stoptrein, we zouden ruim op tijd voor ‘Sperrzeit’ in Amsterdam zijn. Na 10 uur mocht je niet meer op straat.

We gingen van station naar station en D zei: “Bij ieder station stapt de man met de hoed uit, kijkt om zich heen en stapt tenslotte als laatste weer in, als de trein al rijdt.

We hebben maar één mogelijkheid om hem kwijt te raken voordat we in Amsterdam zijn.

Bij de volgende halte moeten wij wij uit de rijdende trein springen als hij er net is ingesprongen. Ik kijk, jij staat klaar en springt als ik “ja” zeg. Loop zo hard als je kan tot je je kan verstoppen, ik vind je wel”.

“En dat deden we. D vond mij onder de struiken in het plantsoen. Hij zei: “Als die man nu niet binnen een kwartier opduikt, is het gelukt”. We hebben daar een tijdje zitten uithijgen tot het tijd was voor de volgende en laatste trein naar Amsterdam.

Ik had alleen maar een paar schrammen op handen en knieën.

Het werd te laat om nog naar onze eigen adressen te gaan.

D bracht me naar kennissen waar ik kon overnachten. Een echtpaar met een klein kindje; alleraardigst waren ze voor mij.

Ik mocht in de ‘salon’ slapen. Het was niet erg groot maar er werd een matras gelegd, half onder de vleugel. Het paste precies want tegen de ene muur stond een orgel en tegen de andere een piano. Die vriend speelde nog een stuk uit het pianoconcert van Schumann en toen gingen we slapen nadat ik eerst nog mijn ouders had opgebeld.”

10.000 gulden op hoofd Marietje

“De volgende dag weer naar huis. Een dagje thuis om bij te komen.

Maar vader kreeg een telefoontje – we hebben nooit geweten aan wie we dat te danken hadden – en iemand zei: ‘Hier op het politiebureau hangt een aankondiging’: ‘Ieder die inlichtingen kan geven over een meisje etc etc met een blauwe jas, die kunnen leiden tot haar aanhouding, krijgt een beloning van 10.000’. “Dat was veel geld.

Ik mocht niet meer naar buiten voordat ik andere kleren had.

Daar zorgde Besse voor. Ik kreeg de jas die net klaar was en die bedoeld was voor de vrouw van de directeur”.

“De Duitsers waren zo fel omdat er steeds mensen met spionage inlichtingen (de Albrechtgroep) naar Engeland ontsnapten. Vandaar de grote belangstelling voor Urk, hoewel die vliegtuigbemanning nooit over die route zou zijn gegaan. Militairen zouden gewoon krijgsgevangen worden (ook niet leuk)”.

Mr Gerbrandy gearresteerd

“Op een ochtend in oktober 1943 werd er heel vroeg hard gebeld. Twee Duitse militairen kwamen Mr Gerbrandy arresteren. Ze geloofden niet dat hij er niet woonde en renden meteen naar boven om alle kamers te inspecteren of er bedden beslapen waren.

Intussen snelde mijn moeder naar beneden naar de telefoon om Sjoerd te waarschuwen. Toen de Duitsers in alle kamers gevoeld hadden of er nog één warm bed teveel was vroegen ze waar hij dan wel woonde en op dat adres was intussen niemand thuis.

Toen kwamen ze bij ons terug en namen vader als gijzelaar mee naar de Weteringschansgevangenis en daar heeft vader twee dagen vastgezeten, een ervaring rijker vond hij zelf.

Sjoerd Gerbrandy wilde zich meteen melden, maar moeder zei: even wachten of ze hem loslaten; hij heeft niks gedaan, maar jou zullen ze vasthouden tot het einde van de oorlog. Sjoerd meldde zich toch en heeft tot het eind van de oorlog in Vught gezeten (een extra streng kamp voor belangrijke mensen).”

Met prof. Coops naar Breda

“November 1943: Coops kwam tot de conclusie dat er verraad zat in de Engelandroute. Hij dacht dat de beste manier om dat uit te vinden was: om zelf te gaan.

Er werd via de radio een wachtwoord afgesproken. Hij had een ‘vriend’, een zekere B (Bram genoemd) die dat kon versieren. Afspraak gemaakt.

’s Morgens vroeg met de trein naar Breda. Ik zou hem escorteren om te zien wie hem afhaalde.

We kregen strenge instructie van vader: apart reizen en geen enkel contact, wat later zeer wijs bleek te zijn”.

“In Breda was een restaurant tegenover het station van waar ik prima de afgesproken plaats kon zien.

Na 10 minuten kwam er een motorfiets met...de man met de hoed, die we in Urk hadden gezien.

Coops moest achterop de motor. Naar later bleek werd Coops rechtstreeks bij de Duitsers afgeleverd”.

“Wanneer later bekend is waar hij vastzit gaan zijn collega-hoogleraren met de pet rond om te proberen hem vrij te kopen. Ik heb samen met Prof. Oranje – jurist en oud-rector van de VU – nog een hele middag een enorme hoeveelheid geld in kleine coupures zitten tellen. Het geld wordt tenslotte wel overgedragen, maar Coops komt niet vrij”.

“Pas in 1945 kwam hij terug. Hij had niemand verraden, hoewel ik later van Sjoerd Gerbrandy hoorde dat hij elke morgen uit zijn cel gehaald werd. En als hij zou vertellen wie ‘Rita’ was zou hij worden vrijgelaten. Hij kon (zonder te liegen) zeggen dat hij Rita (ik dus, want ik heet geen Rita) niet kende. Maar hij heeft mij dus niet verraden, ook niet om zijn eigen vrijheid te krijgen”.

“Een uur later ging ik terug naar het station en uit de verte zag ik warempel die hoed weer aankomen. Ik moest diezelfde trein halen; het was de laatste naar Amsterdam. Ik zag er heel anders uit dan in Urk, maar gelukkig kon ik me op dat volle perron ook zo opstellen dat hij me niet zag. Ik heb hem nooit meer gezien”.

Nieuw persoonsbewijs

“WS (Wim) maakte een nieuw persoonsbewijs voor mij, ik werd twee jaar jonger en bleef ‘scholier’. Wim was een geniale vervalser. Met een scheermesje haalde hij de bovenste laag weg waar het geboortjaar op stond of de grote J van jood, plakte er een nieuw laagje op en zette daar de nieuwe gegevens op”.

Persoonsbewijs Marietje van Proosdij, uitgegeven 4 juli 1941

Vals persoonsbewijs Marietje van Proosdij, Zogenaamd uitgegeven 22 juli 1941

“Mijn Prof. was weg. Ik woonde voortaan bij juffrouw Dik (van de herenmodezaak in de Leidsestraat, tegenwoordig in de PC Hooft), ik heette verder Marianne van Poelgeest en koerierde voor de Albrechtgroep, een spionagegroep. Tot het einde van de oorlog heb ik niet meer in het huis aan de Nassaukade geslapen, behalve 1 nacht, ongeveer een jaar later”.

Besse gevlucht uit gevangenschap Duitsland

“Toen belde vader om half acht 's avonds of D en ik meteen konden komen.

Besse, die in Duitsland in de gevangenis zat (in een cel alleen, waar af en toe de koude douche werd opgezet) was met een Nederlandse politieagent voor verhoor op transport gesteld en had die weten om te praten, zodat ze samen gevlucht waren en om half acht aan de Nassaukade kwamen. De apotheek op de hoek had blijkbaar al eens geholpen want hoewel hij dicht was kon ik na een telefoontje van moeder meteen terecht waar het ontluisspul al klaar lag en niets kostte.

D nam het politiepistool mee en bracht de agent naar een adres in de Bosboom Toussaintstraat. Daar werd verder voor hem gezorgd. Zijn uniform bleef achter en hing in de deur bij de douche.

Het was te laat voor mijn onderduikadres. Ik heb de vluchteling (Besse) verzorgd en de verhalen gehoord. Onmenselijk!”

“De volgende dag heeft vader mij ernstig aangeraden om, zo lang de oorlog zou duren, nooit meer contact met haar op te nemen. Te gevaarlijk.

Ze overleefde de oorlog, maar de herinneringen waren een te zware last voor haar”.

Mijn zus Anneke

“Mijn zusje Anneke, die nog thuis woonde, vertelde over de joodse rabbi die een joods feest moest vieren en die alsmaar luider zong; hij was in de zolderkamer en zij moest hem een beetje zout brengen. Hij had zo’n sjaal (talles) om en moest wachten op de eerste avondster (die kon je natuurlijk goed zien uit het zolderraam)

In die tijd hadden we een dienstbode, Maartje, waarvan we niet zeker wisten of ze te vertrouwen was (we kregen toen altijd meisjes uit het tehuis voor ongehuwde moeders, waar moeder in het bestuur zat). En zij moest hem een paar keer gaan zeggen dat hij zachter moest zingen”.

“In het laatste oorlogsjaar hokten ze allemaal in de keuken, zonder gas of elektriciteit, met een stinkende carbidlamp, die het steeds niet deed, en een heel klein kacheltje waarop eten werd gekookt. De brandstof was o.a. het archief van vader en het voeteneind van het massief mahoniehouten echtelijk bed”.

“De praktijk van vader bestond hoe langer hoe meer uit de belangenbehartiging van illegalen en joden (bovendien gratis zoals de Belastingdienst moest constateren nadat twee ambtenaren een dagje in de kelder hadden doorgebracht om dossiers te lezen).

Sommigen kwamen van buiten de stad en als het gesprek was afgelopen belde vader vaak even naar het bovenhuis waar moeder troostte en laafde. Later hoorde ik meermalen van mensen die ik niet kende: “Ben jij familie van...?”

De zender

“Als je nog een radio had (wat niet mocht) dan kon je als het lukte, na de Engelse nieuwsberichten dagelijks een ‘boodschap’ horen en degene voor wie het bestemd was begreep dan wel wat er bedoeld werd.

Ik herinner me nog ‘Hij heeft een goede vangst gedaan’. Dat zeiden we jaren later nog met een zachte g, al sloeg het toen nergens meer op.

Dagelijks gingen er militaire berichten die op die dag verzameld waren van Nederland naar Engeland. Dat ging met verplaatsbare zenders, want natuurlijk probeerden de Duitsers die te peilen en dat lukte helaas soms”.

“Op een koude heldere dag, februari 1945, moest er ineens een zender naar Zaandijk. De vorige dag was de marconist van de berichten van radio Oranje gearresteerd; zender weg natuurlijk. Er moest beslist die avond om 8 uur weer een bericht van radio Oranje uit.

De zender, loodzwaar! achter op de fiets, een fietstas vol. De fietstas aan de andere kant moest dus bijgevuld worden. Rode en witte kool en houtblokken. Ook zwaar.

D zou een flink stuk achter mij rijden zodat hij me kon zien als er iets gebeurde. In Zaandijk zou ik de nieuwe code krijgen.

Er was bijna geen verkeer, we hadden er lekker de vaart in richting Zaandijk.

Niet omkijken natuurlijk.

Ineens, midden op de Hembrug springt er een militair achter de pijlers vandaan.

Ik had flink de vaart erin en al dat gewicht achterin was ook niet mis”.

“Remmen hielp niet genoeg. Hij stak zijn handen vooruit om mij tegen te houden en we vloegen elkaar letterlijk om de hals. En gelachen dat we hebben!

“We realiseerden ons beiden dat het mis was. Hij maakte de fietstassen open. Stilte. “Was ist das?” Ik zei: “Dat is hout om de kool op te koken”. “Aber mädchen doch.....”. Ik keek niet om. Wegrijden kon niet, hij was gewapend. Ik hoorde een grote zucht achter me en toen heel zachtjes: “Fahren sie mal weiter”. Ik kon niets zeggen, heb niet omgekeken en ben eerst heel langzaam en toen steeds harder weggefietst. Dank u wel, Duitser!”

“In Zaandijk werd ik ontvangen door een man. Hij bracht me naar een kamer en haalde de zware spullen van mijn fiets. Hij zei dat ik moest wachten tot er bericht terug was. De marconist zat kennelijk ergens anders want ik hoorde de voordeur gaan. Ik kreeg thee, de code en tenslotte het bericht.

Helemaal beverig heb ik er een uur over gedaan om het te ontcijferen, letter voor letter met de paardensprong in een ingewikkelde volgorde ‘paardensprong met afwisselend figuur’. Met hele moeie benen fietste ik terug naar Amsterdam, waar ik eerst niemand kon vinden om mij af te melden. Omdat iedereen dacht dat ik gepakt was waren ze ondergedoken, want D had uit de verte gezien wat er gebeurd was en was direct teruggekeerd om te waarschuwen. Ik was nog net voor Sperrzeit terug in Amsterdam, maar kon niet meer thuis komen. Toen heb ik bij bekenden geslapen en de volgende morgen toen ik thuis kwam was iedereen stomverbaasd dat ik er nog was.”

Het meldpunt

“In de hongerwinter kon je niet veel voedsel meer krijgen op de bonkaarten. D was leider van district Noord-Holland van de Albrechtgroep, spionage. Dankzij de uitstekende leiding van Cees Brouwer was er een netwerk van koeriersters door Nederland, zelfs via de crossers in de Biesbosch naar Zuid Nederland. Utrecht was het centrum en er werd dagelijks heen en weer naar Utrecht gefietst vanuit Amsterdam”.

“Ons centrale meldpunt was in de Valeriusstraat. Het gekke is dat noch Marchien (zuster van mijn vader AK), noch ik na de oorlog kon bedenken welk nummer het was, terwijl we er dagelijks kwamen: nummer 62? Daar woonde de heer Mooiweer. Heel toepasselijk, hij had altijd een goed humeur en bewaarde van zijn rantsoenen lekkere dingen voor ons, leefde mee als het regende, droogde onze jassen en als toppunt: wanneer hij vond dat er gelachen moest worden ging hij op zijn hoofd staan midden op de tafel.

Als je klaar was meldde je je ook daar.”

Mevrouw le Cosquino de Bussy

“Mevrouw le Cosquino de Bussy was even omvangrijk als haar naam. In de Eerste Wereldoorlog was ze verpleegster geweest bij het Rode Kruis. Het daarbij behorende kostuum, wijde mantel met sluier/kap had ze zorgvuldig bewaard en in dit kostuum was ze een indrukwekkende persoonlijkheid. Ze liep heel statig, net een varende tjalk.

Ze praatte zacht maar zeer overtuigend. Niemand sprak haar tegen, denk ik.

Als de nieuwe bonkaarten weer gekraakt waren en wij onze portie hadden gekregen gingen er altijd een stel naar mevrouw de Bussy. Hoeveel, dat hing af van hoe groot de buit was.

Dan ging ik naar het grote huis op de Bernhard Zweerskade om haar de kaarten te brengen. Ze zat breeduit in een grote stoel en zei: “Dag kindeke”, ze zong het een beetje.”

“We waren altijd gauw klaar. Hoogstens een opmerking over het weer. Ik was met de fiets dus als het regende was ik nat.

Als het droog was mocht ik even zitten en vroeg ze of alles goed ging en of ik iets wist van... Ik wist niets van ...

Als het regende wilde ze liever niet dat ik met mijn natte kleren ging zitten en zei ze meteen dankjewel, ga maar even langs Gerrit.

Gerrit was een ‘zware jongen’. Officieel was hij de huisknecht van mevrouw de Bussy.

Bij het huis was een grote garage, ingericht als kruidenierswinkel, het domein van Gerrit.

Verkade en Duyvis waren overvloedig op de schappen aanwezig.

De firma’s waar zij dingen van kreeg dekten zich op deze manier in voor het leveren aan de Duitsers.

Zo kreeg ik via via iedere maand een fles drank van de firma Goedkoop. Ik had er een in de kast, daar dronk ik van als ik het koud had want er was geen verwarming. De rest gaf ik weg.

Vaak kreeg ik 2 of 3 dingen. Een groot cadeau, meestal koek en mayonaise. Daar deed ik mee tot de volgende bonnenkraak.

Moeder bakte van het meel pannekoeken op een heel primitief kacheltje waar we oude telefoonboeken in opstookten en verjaarde dossiers, velletje voor velletje.”

“In de Euterpestraat zaten de illegalen gevangen, die gepakt waren door de Gestapo. Contacten met de buitenwereld hadden ze niet. Behalve, wanneer in vol ornaat de ‘Rode Kruiszuster’ langskwam (om de gezondheidstoestand van de gevangen te inspecteren).

Ze kwam er altijd in en zag dan dikwijls kans om een boodschap over te brengen. Dat kon heel belangrijk zijn. Maar In de laatste fase van de oorlog kwam zij er ook niet meer in.”

Teunis en Rinus

“Ik ging op de fiets naar Utrecht om daar post af te leveren. Het betrof vooral informatiemateriaal. Dat werd ’s nachts door de Biesbosch gebracht en was meestal de volgende dag al in Londen.

Ik had het geluk dat mijn achterneven Teunis en Rinus in Baambrugge woonden. Zo had ik onderweg nog een stop en op de terugweg kreeg ik vaak nog wat eetbaars mee”.

“Zoals die keer dat ik een stuk kaas en een fles melk meekreeg. Ik werd echter al gauw aangehouden door twee landwachten. Ik moest vertellen waar ik de spullen vandaan had. Dat deed ik niet. Toen dwongen ze mij om te keren en terug te gaan fietsen om dan maar aan te wijzen waar ik het vandaan had”.

“Tenslotte lieten de landwachten het er maar bij zitten, maar confisceerden wel de melk en de kaas. Maar ik stond ergens halverwege Amsterdam en Utrecht en het was al laat want om acht uur was het sperrtijd. Ik kon ook niet terug naar Teunis en Rinus. Ik heb aangebeld bij een boerderij. De mensen daar waren erg vriendelijk. Ze hadden mij heen zien gaan en terug zien komen met de landwachten. Ik mocht daar naar huis bellen. Nu had Jaap een of andere Ausweis geregeld waardoor hij wel na achten op straat mocht zijn. Hij zou mij tegemoet komen fietsen en zou mij voor achten tegenkomen zodat we samen terug naar huis konden. Ik kwam hem net voor achten bij Abcoude tegen.”

Onderscheiding na de oorlog

Na de oorlog kreeg Marietje een militaire onderscheiding voor haar verzetswerk.

Ridderzaal 1949, Prins Bernhard reikt het Kruis van Verdienste uit aan Maria Kuipers-van Proosdij

Voordracht tot het toekennen van Het Kruis van Verdienste:

"Heeft zich in verband met vijandelijke actie door moedig en beleidvol optreden onderscheiden en daarmee het belang van het Koninkrijk gediend door in September 1944 als medewerkster toe te treden tot een belangrijke inlichtingengroep op militair gebied in bezet Nederland en als zodanig als koerierster de verbindingen te onderhouden met andere illegale groepen, waaronder twee inlichtingengroepen.

Voorts door als codiste bij een radiozender dienst te doen en in het bijzonder door zich enige malen met het vervoeren van zenders te belasten."

Koninklijk Besluit no. 21 van 21 December 1949.

Het Kruis van Verdienste van Marietje Kuipers-van Proosdij

Epiloog

Mijn moeder Marietje van Proosdij trouwde op 24 augustus met Andries Kuipers, de man die haar eerder naar Urk had begeleid en een leidend persoon werd in de Albrechtgroep. Ze kregen 3 kinderen, waarvan ik de middelste ben. Zij is overleden op 1 augustus 2002

Ardy Kuipers 2024

Moeder Marietje met op haar arm haar dochtertje Ardy